

Oponentský posudek na disertační práci
Mgr. Bc. Igora N. Barilika, MSc. na téma
„Prostredie ako determinant páchania trestnej činnosti“

I. Doktorand předložil rozsáhlou disertační práci čítající 224 číslovaných stran textu včetně úvodních stran, obsahu, seznamu literatury, abstraktu a příloh. Vlastní text práce činí cca 180 stran.

Téma je aktuální. Historicky můžeme sledovat úsilí kriminologů o nalezení příčin kriminálního chování. Patrně nejstarší jsou biologické kriminogenní teorie (C. Lombroso, E. Ferri a další), které se soustředí na biologickou podmíněnost kriminálního chování. Pozdější teorie jsou spíše sociologického a psychologického zaměření. Každý z těchto směrů má své slabé stránky, které měly eliminovat teorie smíšené. Zdá se však, že ani tyto nejsou sto vysvětlit příčiny kriminality beze zbytku. V posledních desetiletích (zhruba od 70. let 20. stol.) se proto pozornost soustřeďuje též na vysvětlení kriminality jako výsledek vlivu okolního prostředí na pachatele. A právě toto téma, do značné míry opomíjené našimi kriminology, se snaží prezentovat doktorand, samozřejmě v širších souvislostech.

Zvolené téma není dosud v české literatuře komplexně zpracováno. Inspirovat se tedy lze pouze v zahraničí, což vyžaduje dostatečnou jazykovou kompetenci.

Z uvedeného plyne, že téma je nejen aktuální, ale v české kriminologické literatuře i novátorské.

Autor si za cíl práce (nevhodně v anotaci práce na str. 6 a ve shrnutí práce na str. 215) vytkl komplexní představení historického pozadí, vývoje a současných verzí základních teorií environmentální kriminologie, jakož i prezentaci jejich implikace a využití při analýze a prevenci kriminality.

II. Obsah práce tvoří 9 částí, které jsou dále členěny. Autorem zvolené členění lze považovat za přehledné a zdařilé. Snad se lze pozastavit nad absencí úvodu, ve kterém by autor prezentoval cíl práce, základní hypotézy a metody použité v jeho vědecké práci. Stejně tak bych očekával závěr, který by shrnoval základní myšlenky, byl odpovědí na vytýčené hypotézy či zhodnocením dosažení cíle práce. Lze připustit, že některé dílčí závěry obsahuje průběžně každá z kapitol.

Kapitola nazvána "Úvod do environmentální kriminologie" je zaměřena na objasnění tohoto podle mého názoru kriminologického směru, i když doktorand se vyslovuje spíše pro určité osamostatnění environmentální kriminologie. V této kapitole prezentuje též i historický vývoj vzniku environmentální kriminologie. Neopomíjí i další teorie, které prezentovaly určitý prostorový přístup ke zkoumání kriminality (zejména statistické zkoumání kriminality v 19. století a chicagská škola z počátku 20. století). Doktorand zdůrazňuje charakteristickou vlastnost environmentálních teorií, a to jejich úzkou provázanost s praktickou kriminologií, což se projevuje zejména v urbanistické koncepci prevence zločinu prostřednictvím environmentálního designu (*crime prevention through environmental design*). Za nejaktuálnější praktický proud odvozený od teorií environmentální kriminologie považuje tzv. vědu o zločinech (*crime science*). Nejsem si však jist, zdali není až příliš smělé označovat "vědu o zločinech" za samostatný vědní obor (doktorand uvádí, že se "vyčlenila od kriminologie"). Každá věda, má-li obhájit svou samostatnost, je založena na určitých attributech jakou jsou samostatný předmět a metody zkoumání. Jistý náčrt těchto prvků lze v pojednání autora nalézt. Podle mého soudu nevyznívají natolik přesvědčivě, aby bylo lze uznat samostatnost "vědy o zločinu". Podle mého názoru jde o zdůraznění některých aspektů, kterým se kriminologie věnuje, byť okrajově. I kriminologii zajímá prostředí, v němž byl trestný čin spáchán. V něm hledá kriminogenní faktory, z nichž odvozuje preventivní doporučení (zejména v otázce situační prevence).

Následují kapitoly popisující podrobněji, jak chicagskou školu (kapitola 2), tak i další teorie. Podrobněji jsou rozebrány teorie racionální volby (kapitola 3) a teorie vzorců kriminality (kapitola 5). V kapitole čtvrté je prezentována teorie o vlivu

rutinních aktivit na kriminalitu a tato teorie je porovnávána s teorií racionální volby. Dovoluji si autor upozornit na zjevně chybný název kapitoly 4.3 (kriminologie vs. kriminalita). K teoriím o vzorcích kriminality (geometrie kriminality) obzvláště oceňuji ilustrativní příklady a zejména snadno pochopitelná schémata. Samostatnou pozornost autor upíná k mapování kriminality (kapitola 6), tedy sledování časových a prostorových pravidelností výskytu kriminality za účelem identifikace "hot spots". V této kapitole nalezneme i využití tohoto přístupu v podmínkách České republiky, což je třeba obzvláště ocenit, neboť jinak je práce vesměs prezentací zahraničních zkušeností, které nemusí být beze zbytku přenositelné do našeho prostředí.

Markantními praktickými výstupy environmentální kriminologie z hlediska prevence jsou i doporučení architektonického uspořádání rezidenčního prostoru v urbánním prostředí (*CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design*), popřípadě obecněji doporučení designu produktů (*DAC - Design Against Crime*). Tomuto tématu je věnována kapitola 7. Jelikož se environmentální kriminologie zaměřuje na konkrétní prostředí jako determinant trestné činnosti, je celkem logické, že se v oblasti prevence zaměřuje na prevenci situační (a nikoliv např. na prevenci sociální). Proto je též logické, že se autor v samostatné kapitole zabývá právě situační prevencí (kapitola 8). Jsem rád, že si doktorand uvědomuje i "slabá místa" zaměření prevence pouze na prevenci situační. Na praxi zaměřená je i kapitola 9 (problémově orientovaná policejní činnosti).

III. Práce se řadí mezi práce vyšší úrovně, a to především po stránce obsahové. Práci nechybí širší a zevrubnější teoretická východiska. Spíše naopak, teoretická báze je široká, ale nikoliv povrchní. Tím nechci vyvolat dojem, že práce je pouze teoretická. Práce není jen teoretická, neboť řada poznatků byla ověřena empiricky, částečně i v českém prostředí. Lze konstatovat, že prezentované názory odpovídají dostupné literatuře, která je správně a v nebývalé šíři citována. Okruh pramenů je více než dostačující (více než 200 titulů). Doktorand čerpal bohatě i z literatury zahraniční

(anglickým jazykem psané). Předkládané dílo má ve svém celku logickou strukturu a je členěno přehledně.

Formální stránka nevykazuje nedostatky. I když se lze pozastavit nad tím, proč je název ve slovenském jazyce, když jinak je práce napsána kompletně česky.

Stylisticky a jazykově je práce na velmi dobré úrovni. V textu se neobjevují chyby gramatické ani pravopisné. Překlepy se téměř nevyskytují. I to svědčí o pečlivosti, která byla věnována konečné redakci práce.

IV. Otázky a náměty k obhajobě:

1) Možnosti využití metody geografického profilování a její aplikace v podmínkách České republiky.

2) Kritika strategie situační prevence.

V. Závěrem lze konstatovat, že předložená práce obsahuje původní výsledky a autor v ní prokazuje schopnost a připravenost k samostatné teoretické činnosti (§ 47 odst. 3, 4 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách) a je bezesporu **splňuje obsahové a formální požadavky kladené na disertační práce, a proto ji **doporučuji k ústní obhajobě**. V závislosti na jejím výsledku doporučuji též udělení akademického titulu „doktor“ (ve zkratce „Ph.D.“ uváděné za jménem).**

V Praze dne 23. listopadu 2014

doc. JUDr. Tomáš Grívna, Ph.D.